

[...]

ROMANTIZMAS–NEOROMANTIZMAS

A. Miškinio poezijoje įžiūrėtume ir bendriausią romantikos kategorijų raidą. Gyvenimas čia – ne putiniška būtis, o buitiskas, kasdieniškas, amžinas konkrečių likimų kartojimas; anekdotas, o „ne poema – ne padavimas“ (p. 72). Panašią prasmę turi pajacos. S. Nėries lyrikoje, gyvenimo karuselė, gyvenimo rinka L. Skabeikos, K. Inčiūros, J. Aisčio eilėse. Pirkimo-pardavimo motyvas yra A. Miškinio pirmojo rinkinio ašis, kurion sueina ir jaunystės maksimalizmas („...meilės mano, / Pats velnias nenupirtų!“, p. 54), ir moraliniai konfliktai („...maldos ir giesmės posmuotos, / širdy išnešiotos, užugdytos lūšnoj, / šįvakar pigiai užu juoką parduotos...“, p. 40), ir gyvenimo apibūdinimai („Tave gyvenimas pasiims kaip daiktą – / nupirks už du litu, už tris parduos...“, p. 51). A. Miškinio lyrikos konfliktas kuriamas iš smulkmenos, akimirkos. Dėl to jo poezija yra asmeniška, kasdieniška, atspindinti „mažojo žmogaus“ gyvenimą didžio pasaulio sumaištyje. Pirmosios knygos romantinė deklaracija – „Nes pašauktas širdies virpėjimais matuot / Gyvenimą“, (p. 73) – greitai atsimuša į pilką realybę. Įvairiapusiškas gyvenimas, paneigęs viltis ir jaunystės svajones, vyrauja A. Miškinio lyrikoje. Svajonei net ir tekste nedaug paliekama vietos. Kartais tai kaimo prisiminimai, kartais – amžinos ir galingos jaunystės iliuzija. Smulkiai, reljefiškai tapomas realybės paveikslas. Konkretus šių dviejų pradų (idealo ir realybės) susidūrimas poeto lyrikoje yra netikėtas ir modernus: laimė yra kaip svajonė – ir yra „laimė rudeniniam palte“ (p. 82); yra gyvenimas kaip meilė – ir yra gyvenimas „šiaip sau“ („Ir paliko šiaip sau mus gyventi...“, p. 83); yra tik „daina apie laimę“ (p. 64), bet nėra laimės gyvenime, tik dainoje gražiai atrodo „margi dvarai ir vyšnių sodai...“ (t. 2, p. 14). Net jeseniniškame moste – „tau užpirksiu pusę margo svieta“ (p. 101) – susikerta romantiškoji ir buitiskoji („Tau nupirksiu naują limuziną!“, p. 82) gyvenimo sampratos. Eilėraštyje „Ruduo“ (p. 38) pirmasis posmas nuaustas iš romantinių, simbolinių vaizdų: ežero bangos, amžinas ilgesys; antroje jau vyrauja „menka“ tikrovė – lapai numirę, laukas, išvarytas už vartų šuo. Rimo pozicijon išskelti žodžiai *neartas* – *vartų* patys savaime nėra labai buitiski (greičiau primena folkloro emblemas: vartai, arimas...), tačiau į buities pusę juos traukia visa posmo leksika. III ir IV posme įprastoms simbolinėms situacijoms (vieškelių bėgančios dienos, skausmas) rimai suteikia dinamikos bei emocinės jėgos (*prabėga* – *dega*, *kūrentis* – *gyventi*) ir iš esmės sukaupia tų posmų ir viso eilėraščio mintį, norą degti, gyventi, ...ir žinojimą, jog viskas greitai praeina. Eilėraščių „Vidurnaktį“, „Balta paukštė“, „Sudrumstas sapnas“ rimai taip pat pagrįsti dvejopa leksika, atspindinčia blaškymąsi tarp idealių siekių ir „gatvės“. A. Miškinio lyrikoje ryškus noras išsiveržti iš pilkos buities, slegiančios realybės („Aš tave norėjau išnešti iš rudenio, / Iš pasaulio norėjau išnešti ant rankų“, p. 84) ir kartu tvirtas prisirišimas prie jos, gyvenimas ja. Eilėraštyje „Taip gera būtų pagyvent be rūpesčio“ (p. 66) savaip išreikštas jeseniniškas neigimas („не жалю, не зову, не плачу“), kai iš tiesų ir gaila, ir verkiu. A. Miškinį skaudina ir kaimo vargas, ir nelaiminga žmogaus dalia, ir paties praradimai. „Pamatyt iš tolo, lyg ne savo, / Kaip mano paskutinė meilė temsta...“ (p. 66) – tai tik iliuzija, apsimetimas. Būtent šis realybės pojūtis kelia nusivylimą, kitokio gyvenimo ilgesį. Yra tik rimto gyvenimo, nekasdieniško likimo nuojauta, o visas realus gyvenimas – lyg juokais: ne tas, ne toks, ne taip gyvenamas, banalus (ir J. Aistis: „...Žinau, kad

meilė kaip pasaulis, / Ir taip banališka, ir taip sena...“¹). Nujaučiamas žmogaus dalios neišsipildymas: dvasinis mastelis didžiai romantiškas, bet kasdienybėje nėra ką juo matuoti.

A. Miškinio (ir apskritai 4-ojo dešimtmečio poetų) lyrikai būdinga idealiųjų siekių ir buitės traukos konfrontacija, kur buitis yra ryški ir visagalė. Žmogus visada priverstas nusivilti, vietoj idealo, vilties, laimės randa menkos buitės apraiškas (J. Aisčio eilėse – sidabrinis grašis). Skaudu ne dėl to, kad idealai nepasiekiami, o todėl, kad jie patys kasdienybėje virsta buitinėmis smulkmenomis, miesčioniškumu.

Ir žmogus, nejausdamas polėkio, skrydžio, kapstosi kasdienybėje kaip varna šiukšlyne... A. Miškinis nepoetizuoja mažojo žmogaus, mažo jo džiaugsmo ir mažos laimės. Tas „mažumas“ poetui – tai palaužti sparnai, kasdieniškumo ir rutinos aplinka. Dėl to atsiranda ironija ir skepsis („Net šilkuos nepatogu ir kieta“, [...] „Mes galėtume [...] / Bet mes tylime, galvas nuleidę, [...] / Ir giriamės, kad pesimistai“, p. 124). Neoromantizme stipraus žmogaus neliko. Symbolistų žmogų klajūną, keleivį 4-ojo dešimtmečio poetai įstatė į konkrečios epochos ir jos moralės rėmus. A. Miškinio ironizuojamas žmogus išaugęs naujomis, biurokratinėmis sąlygomis, menkas, prisitaikantis, neturintis idealų arba jais tik spekuliuojantis. Tai „poniutė miela“, ponai iš miesto, kurie „limonadą atšaldytą geria“, broliai, einantys „užsimerkę“. Poeto lyrikoje mažojo žmogaus situacija iškyla konkrečioje visuomenėje. Vertinant sociologiniu požiūriu, asmenybės pasaulis idealiai atskleidžia vidutinio inteligento padėtį.

A. Miškinis sukūrė savitą inteligento tipą, turintį ryškiai dvilypę pasaulėjautą: jis inteligentas, besigailintis „žaliojo kaimo“, nebe sodžiaus bernas mieste; jis – pasyvokas, melancholiškas, ironiškas. Jis turi XIX a. pabaigos – XX a. pradžios Vakarų pasaulio žmogaus bruožų – ir kaimiečio moralę. Emocijos kontrastuose matyti binkiškas užsimojimas („galybė“ prisišaukti vasarą, nusipirkti pusę margo svieto) ir... atoslūgis – negalėjimas, negebėjimas, savo silpnumo ir mažumo jautimas („Aš galėčiau kalbėt su karaliais / Apie tavo meilę galingą, / Neturiu tik ant vasaros valios – / Visoms liepoms paliečiau palingaut“, p. 117). J. Keliuotis rašė: „Modernus žmogus žino, kad yra gyvenimo idealas, tik nežino, kur jis yra. Jis jo ieško ir blaškosi, nerimastauja. Jis jaučia savy chaosą“². Tai XX amžiaus romantikas, tebeturintis individualybės išdidumo, nuolat konfrontuojančio su „mažojo žmogaus“, eilinio piliečio savivoka. Impulsų pasigavęs iš K. Binkio „vėjavaikio“, K. Borutos „berno“, S. Jesenino „palaidūno“, A. Miškinis įteisino lyrikoje eilinio žmogaus idealus ir dvasinius konfliktus, kurie iš esmės yra transformuota romantinių konfliktų tąsa. Jie maža beturi romantinio pakilumo: meilės lyrika – kamerinės dramos epizodai, o kaimo ir miesto konfrontacija, Lietuvos idėja traktuojama, galima sakyti, jaučiant pralaimėjimą. Pagrindinis romantinis konfliktas (nerimas, savo vietos ieškojimas visuomenėje, priešprieša jai) poeto lyrikoje yra suskilęs į smulkius buitinius konfliktus. Eilėraštis – pokalbis su mylima („Mano tėviškės tu nepažįsti...“, p. 89), varnomis („Ko čia spoksot nuo pernai varnos? / Ko į laisvas šalis neskrendat?“, p. 141), tėvyne („Kas tave, Lietuva, užvaduos?“, p. 116). Tai „nuromantinta romantika“ (H. Friedrich'o (Fridricho) terminas), nepasiektų ar sužlugusių idealų apgailėjimas.

BALADIŠKAS, ROMANSIŠKAS GYVENIMO SUPRATIMAS

¹ J. Aistis. *Katarsis*. V, 1989. P. 143.

² B. Butkus. Moderninės literatūros estetika (J. Keliuočio paskaitos santrauka). *Rytas*. 1930 02 10. Nr. 33(1777). P. 5.

A. Miškiniai būdingas ir kiek baladiškas bei romansiškas gyvenimo suvokimas, žmogaus gyvenimo traktavimas, įsigalėjęs 4-ojo dešimtmečio poezijoje ir prozoje¹. Jaunoji generacija buvo paveikta praeinamybės idėjų, besiformuojančio egzistencializmo atgarsių. Autobiografijose, kūryboje daug kalbama apie laiką, nepastovumą. Filosofas A. Sverdiolas pastebi, jog 1935 metais išleistoje knygoje *Laikas, kultūra, kūnas* V. Sezemanas, remdamasis M. Heideggeriu (Haidegeriu), kalba apie griauančią laiko jėgą. Laikas žmogui – visagalis gaivalas, kuriam niekas nepajėgia priešintis. Žmogaus būtis laikina, laikiška, esanti laike. Laikas turįs tris modusus: praeitį, dabartį, ateitį. Asmeniškai žmogui laikas yra savotiškas dabarties nykimas. Žmogaus būtyje jis yra arba jau praeitis, arba dar tik ateitis². Galėtume manyti, jog simbolistai operavo apibendrinančiomis sąvokomis: mirksnis, amžinybė ir t. t. Neoromantikai laiką suvokė realesnio, konkretesnio žmogaus aspektu. Nepastovumas (ir – pastovumo ilgesys!) iškyla kaip esminė neoromantikų pasaulėjautos dalis. Praeitis yra skaidrus vaikystės, jaunystės, meilės metas. Tai būtinai asmeniška, „mano“ praeitis. Jos liūdima, ilgimasi (žydėjo, žaliavo, buvo... bet ar bus? Išskrido – ar sugrįš kažin?). Būsimasis laikas išgyvenamas dabartyje kaip „žinojimas“, kas dar bus. „Niekas“, „niekados“ yra ateities paveikslai (ypač B. Brazdžionio lyrikoje). Ateityje jau žinoma liūdna istorija, žinoma, kas laukia, kuo viskas baigsis. Toks mąstymas atrodo kaip būrimas, pranašavimas sau. Lyrikoje raiškūs senatvės, atsisveikinimo, susitaikymo su neviltingu, prabėgančiu gyvenimu, netgi apokalipsės vaizdai. Juos lydi pasikartojančios detalės: saulėlydis (J. Aistis), vandens tekėjimas (B. Brazdžionis, A. Miškinis, H. Radauskas), gamtos kaita (S. Nėris, A. Miškinis). (Dailėje šios idėjos atsispindi J. Zikaro darbuose: „Žmogaus likimas“ – kaukolė su gyvatėmis, „Amžinas keleivis“ – elgeta su lazda kaip tamsus šešėlis.)

Neoromantikai atėjo į literatūrą dainuodami jaunystę, vasarą, amžinybę, o 4-ojo dešimtmečio pabaigoje „išėjo“ su mintimis apie praeinamybę, apie amžiną žmogaus kelionę šioje žemėje. Dar ankstyvojoje jaunystėje A. Miškinis įsijautė į šitą bėgančio laiko stichiją. Net broliui laiške tas laiko pojūtis išsiliejo į poetinį etiudą: „[...] o dienos „prokliatym vichriem“* bėga. Juk pamatysim, kad gyvenimas, jaunystė jau prabėgęs kaip, sakysim, Nemunu plaukiant Zapyškis... lieka tik lyg pro miglą iš pradžių, o paskiau jau ir visai nesimato“³. Jo (kitų taip pat) lyrikoje amžinosios temos (laikas, meilė, laimė) turi netikrumo, nepastovumo atspalvį. Tekančio laiko pojūtis skaudžiausiai paliečia laimės temą. Laimė – trapi, nesugaunama, ji lyginama su mažyte ašara, išskridusia paukšte. Į atskiro žmogaus likimą A. Miškinis žiūri per kelias nuolatinės metaforas – verkianti nuotaka, gyvenimo ruduo, tekantis vanduo. Poetas yra rašęs: „Gyvenimas, kaip greitai tekédama upė, žmogų labai greit užaugina ir nuskiria jo dalią“⁴. A. Miškinio lyrika išplėtoja šitą greitai tekančio laiko, pasibaigusios meilės motyvą. Baladiškai, romansiškai A. Miškinio pasaulio sampratai svarbiausias yra netekimo momentas, permainingas sielos gyvenimas, nuolatinis pralaimėjimo prisiminimas, suteikiantis poeto lyrikai vientisumo, tampantis jo poezijos dominante. Gamta nušluoja žmogaus visagalybės iliuziją, būdingą K. Binkio lyrikai, – pati yra visagalė: naktis gundo negalvoti, ruduo grobia ir paukščiai apleidžia, beržas gali gražiau pakalbėti nei mylimas žmogus („Nueik, kur beržo rankos bąla, / Gražiau nei aš tau pakalbės“, p. 109). Taigi ryšys su gamta yra nesuardytas. Tačiau kaip tik tas didelis bendrumas su ja leidžia suvokti ir atsiribojimo momentus. 4-ojo dešimtmečio lyrikai yra iš dalies civilizacijos priešai, rusoistai. Jie bėga atgal į gamtą, bet su ja sutapti negali. Tik egzaltuota emocija dar švysteli žmogų į gamtos ir individo vienovės viršūnę, paskui – kritimas, atsiribojimas („O ašai, [...] tik ašai“, p. 87; „Negi žiedas esu [...]“, p. 65). „Žalioj šaly“ pavargstama iš nuobodumo, pavasaris

¹ A. Zalatorius. *XX amžiaus lietuvių novelė*. V, 1980. P. 112–121.

² A. Sverdiolas. *Kultūros filosofija Lietuvoje*. V, 1983. p. 80–81.

* Rus. „prakeiktu viesulu“. (Red.)

³ A. Miškinio laiškas (sekmadienis 29 04) broliui Motiejui. A. *Miškinienės asmeninis archyvas*.

⁴ A. Miškinis. Mūsų Kazys Binkis užmerkė akis. *LLTIR*, f. 45-215.

ateina nepalaikomas dvasinių individo galių ir taip pat jų neprikelia („Pavasaris be manęs“, p. 108). Poeto sąmonė atiboja nuo gamtos žmogų, turintį savąjį likimą. Gamtos ženklai, tapę gyvenimo ženklais, tik patvirtina A. Miškinio eilėse individo laikinumą, padidina jo liūdesį. Iš jų – gelstančių lapų, svyruojančios klevo galvos, nužydinčių rugių – spėjamas savas likimas. Gamtos žydėjimas tolygus gyvenimui, buvimui, meilei, – todėl su nepasitikėjimu ir forsuotu liūdesiu žiūrima į gamtos ciklą. A. Miškiniai dvasiškai artima S. Jesenino lyrikai būdinga nužydėjusios gamtos ir jaunystės analogija. Jo lyrikoje nepastovumo įspūdis susidaro todėl, kad šiai paralelei pasirenkami trapūs, laikini gamtos reiškiniai. Gyvenimas suvokiamas ne kaip lėtas, ramus, nepastebimas medžio augimas, o kaip žiedo, žolės skleidimasis ir vytimas. Žmogaus gyvybė atitinka tą regimąjį ir labai trumpą gamtos sužydėjimą, o po to – gyvenimo nuovargis. Iš tiesų antrajame poeto rinkinyje vasaros ir visagalės jaunystės įspūdis keičia ruduo, vienatvė (panašiai yra ir S. Nėries antrajame rinkinyje *Pėdos smėly* – „vasara praėjus...“). Rudens motyvas taip ryškiai įsispraudė į tą 4-ojo dešimtmečio poetų lyriką, kurioje ryškus gamtos supsichologinimas ir apskritai psichologinės lyrikos dėsniumai. Rudenį žlunga sustabdyto laiko iliuzija, atsiranda praeinamybės pojūtis. A. Miškiniai galėjo būti artima šių Jesenino eilių dvasia:

*Мне страшно, – ведь душа проходит,
Как молодость и как любовь.*¹*

Palyginimo narys – jaunystė, meilė – A. Miškinio lyrikoje tapo apmąstymų objektu. Pirmosios meilės prisiminimai susilieja su lekiančio laiko motyvais: meilė – mirusi, praėjusi, pasibaigusi, nesulaukta, „pramanyta“. Kartais šiuo motyvu išreiškiamas A. Blokui būdingas idealo ir realybės susidūrimas. Dviejų žmonių drama vyksta kaitos fone – ties upėmis, rudenį. Praradimo situacija apima gamtos, jaunystės, meilės temas: šuo nuloja vasarą, ir lieka tik gėla „gelsvo ūpo“ (p. 66), dienos prižarsto „krūtinę gėlos“ (p. 96), ruduo išveža laimę. Viskas žemėje nuaidi, praeina; sugrįžta traukiniai ir sielvartas, bet nesugrįžta „tolima ir miela“ (p. 85). Atsiranda apatijos demonstravimas – „Man vis tiek dabar kur eiti“ (p. 109), „[...] pasakų nėra jau šioj žemėj“ (p. 89), „Juk mums ir marios, ir pavasariai, / Ir vyšnios žydinčios ne nauja“ (p. 69). Poetui būdingas modernus pesimizmas, tragiškai sarkastiška laikysena, gyvenimo nuobodis, nuovargis. Galima manyti, jog tokia pesimistinė poza A. Miškinio lyrikoje yra grynai literatūrinė – turi daug jeseniniškos bravūros. Bėgančio laiko motyvas, praradimo situacija, gyvenimo nepastovumo, kintamumo koncepcija, išaugusi forsuoto reagavimo rūbą, pamažu išsiveržia iš asmeninio pasaulio valdų, siejasi su aktualiomis socialinėmis, tautinėmis problemomis. Tekančio laiko ir praradimų aspektu traktuojamos ir kaimo bei tėvynės temos.

Pamažu išnykus jeseniniškajam „autoportretui“ bei forsuotam praeinamybės išgyvenimui, tvirtėja individo laikysena (diapazonas: nuo sūnaus palaidūno iki angažuoto tautinio poeto). Ją suradus, nustatinėjami santykiai: su mylima, tėvyne, miestionimis. Taigi A. Miškinio poezijoje šalia modernaus nuovargio ryški moralinio apsisprendimo dvasia. Šie du dalykai nubrėžia ir 4-ojo dešimtmečio neoromantizmo ribas. Galėtume manyti, jog to meto neoromantikus dar stipriai veikia XX a. pradžios iracionalizmo pamokos, katastrofizmo idėjos, todėl jie atsvaros ieško pozityvios programos literatūroje ir kultūroje. Lietuvių neoromantikų pasaulėjautoje matome ryškų harmonijos, sintezės potroškį.

* Rus. pažodžiui: „Man baisu, – juk siela praeina, / Kaip jaunystė ir kaip meilė“. (Red.)

¹ С. А. Есенин. *Собрание сочинений в шести томах*. Т. IV. М. 1978. С. 159.

LYRIZMO POBŪDIS

EMOCIJŲ AUDROS

Poetas yra kalbėjęs: „[...] esu rytų Aukštaitijos sūnus. O rytų aukštaičiai dauguma visi lyrikai“¹. Šitas lyrizmo išsiplėtojimas pagrįstas ir neoromantikų ideologija. Psichologizuotas lyrizmas 4-ojo dešimtmečio lietuvių lyrikoje vertinamas ir kaip moderniosios literatūros bruožas. Trumpai teėjęs *Linijos* žurnalas, artimas neoromantikų ideologijai, stengėsi kūryboje įtvirtinti atvirą išgyvenimą, psichikos įvairovę: „Mūsų pagrindas yra gyvas, siekiantis, kenčiantis žmogus. Žmogus su visais instinktais, su savo prigimties chaosu ir su įgimta aistra išsivaduoti“². Sureikšminama emocijos galia, nuotaika. A. Miškinis teigė, jog būtent modernioji lietuvių lyrika suprato savo tiesioginę paskirtį – viską reikšti jausmais.

Būdamas „grynasis“ lyrikas, jis labiau vertina atvirą emociją, širdies išpažintį, kritikuoja ne jausmu grįstą poeziją – A. Jakšto, H. Radausko. Jo paties kūrybą galima matuoti vienu matu – emocija. Poetas ekstravertiškai skleidžiasi kasdienybėje, geba įsijausti, rezonuoja kito jausmus. Lyrizmas kaip esminė talento savybė atsiveria ir laiškuose, rašytuose broliui Motiejui. Šie laišakai prilygsta geriausiems jo ankstyviesiems eilėraščiams. Laiškuose daug atviro artimumo, švelnumo, jaučiamo net kreipiniuose („Mano mylimas“, „mielas broli“, „meilingas broli Motiejau“), atsisveikinimuose („Tavo Antanas“, „Bučiuoju. Tavo Antoša“). Poetas broliui išsako ir kūrybinius proveržius lydintį dvasios nerimą („nieko gero neparašau, bet jau „dūšioj“ kažkaip nespakaina – prisirinko keletas temų ir vaizdų, išsireiškimų...“³; „Šiandien sninga, kaip Kūčiose. [...] Jaučiasi kažkaip giedra, šviesu, o kartu ir liūdna...“⁴). Puola rašyti tuoj pat gavęs brolio laišką arba ką tik palydėjęs jį į stotį, jo pasiilgsta („Aš labai laukiu, pasiilgau [...], Broli Mielas“⁵). Motinos taip pat. Laiškuose broliui Motiejui vis užsimena apie ją, klausinėja („Jei dabar iki šiol motulei nieko neparašei – ne baltas esi! Oi ne baltas!“; „Motulei ar parašei? Parašyk... juk ji taip laukia...“⁶). Jaučia ir tai, kad laiškais gali pasakyti daug daugiau nei žodžiais. Būtent juose poetas ir bando aiškinti savo emocijų sąsają su kūrybos proveržiais. Kai kur hiperbolizuoja, seka moderniomis Vakarų teorijomis, netiesiogiai ieško savyje „tamsaus“ poeto bruožų („Ir Dievai žino: jau treči metai, kaip pavasariais pas mane užaina didžiausia rezignacija ir apatija, ir gaudžiausia nuotaika... Visa tai persimeta į baises haliucinacijas, nemigos naktis, ir būna kažkas panašu į agoniją ar į savižudybę. [...] Ir mano „Verkiantis Kristus“, ir „Agonija“ buvo išvadamis iš visa tai... Tokiais atvejais norisi bėgti kažkur į laukus, kažkur „namo“, išsinerti iš kaulų, baises šaukti. [...] Norisi tada vasaros, žalio lauko, namų, savųjų, vaikystės arba nežinia ko... Ir ašarų užaina“. „Žinai, kažkokia mano dūšioj paskutiniu laiku būna tiesiog tragedija. Kai nuliūstu, ne tik nežinau, kas esu, bet nežinau, kuo ir buvau. Kai pakylu, rodos tik nuo šiandien gyventi pradėdu“⁷. Laiškai J. Aisčiui taip pat pilni jaunystės nerimo ir polėkio, net egzaltacijos.

Ankstyvoji poeto lyrika gimsta iš „nežinojimo“, nuojautų, jausmų antplūdžio. A. Miškinis – jausmo ir nuoširdumo poetas. Asmenybė ryškėja atverdama savo sielą, reaguodama į visuomeninio gyvenimo realijas; stebimasi gyvenimu, grožimasi juo („Sakykit, kas do dyvai, / Do nuostabūs dalykai“, p. 93),

¹ Kalbos, rengtos savo jubiliejiniam vakarui, fragmentai. *Maironio lietuvių literatūros muziejus* (toliau – MM), R 1 25809, R 1-587.

² Pasisakymas. *Linija*. 1932 05 01. P. 1.

³ A. Miškinio laiškas 1930 02 13 broliui Motiejui. *A. Miškinienės asmeninu archyvas*.

⁴ A. Miškinio laiškas 1927 03 26 broliui Motiejui. *Ten pat*.

⁵ A. Miškinio laiškas (sekmadienis 29 04) broliui Motiejui. *Ten pat*.

⁶ A. Miškinio laiškas (27 03, kitas be datos, su priedu: vėly vakarą, ketvirtadienį) broliui Motiejui. *Ten pat*.

⁷ A. Miškinio laiškas (1930 02 13, kitas be datos, su priedu: Zarasai ir Kaunas) broliui Motiejui. *Ten pat*.

džiaugiamasi viltimi – ir nusiviliama gyvenimo laikinumumu, iškreiptomis jo formomis. Yra širdis besidžiaugianti ir yra – išsvarginta ir nusivylusi, apatiška, nuskriausta, melancholiška („Eisiu – bėga ten upės vanduo, / Sakau – ir mane tegu neš“, p. 71). Apskritai visa 1925–1940 metų A. Miškinio poezija išsitenka tarp dviejų polių: jaunystės, amžinos vasaros, tautos idėjos – ir ankstyvo nuovargio, apatijos, melancholijos, nesulaikomai bėgančių metų graudėsio („O ašai čia, žalioj šaly, / Iš nuobodumo pavargau“, p. 87), praradimų, kasdienybės, rutinos. Išgyvenimo, reagavimo stiprumu A. Miškinis artimas S. Nėriai. Jie abu yra jausmo poetai, nujautę ir tarpusavio dvasinę giminybę, kurią išsako tasai gražus S. Nėries pasisveikinimas „broleli“, susitikus 1938–1939 m. kas rytą Kauno stoties rajone skubant abiem į mokyklas... ir tasai A. Miškinio kreipinys „seserėle“ – jai skirtame (po mirties), kupiname meilės ir nuoskaudų eilėraštyje „S. Nėriai“.

Lyrizmo versmė poetui yra vilties ir nevilties, ilgesio bei džiaugsmo emocijos, primenančios raudų nevaržomus jausmus. Gražiausiomis, lyriškiausiomis dainomis jis vadina vestuvines atsiskyrimo dainas. Poezijos atsiradimą sieja su ilgesiu („Ar ne todėl Odisejo kelionės, beieškant gimtosios Itakos, sudaro didžiulę poemą“)¹. Kadangi savo kūrybos prigimtimi A. Miškinio lyrika artima liaudies dainai – skaidriai lyrizmo versmei, poezijoje jis orientuojasi į grynuosius liaudies lyrikos žanrus: dainą (kaip džiaugsmingą atsivėrimą), raudą, elegiją. Psichologiniu požiūriu imant, dainos, reprezentuojančios šviesiąją sielos pusę, ir raudos – du poeto kūrybos poliai. Dar tarpukario laiku buvo užsiminęs: „Norėčiau parašyti eilėraščių knygą ir pavadinti *Dainos ir raudos*“². Šitą pavadinimą A. Miškinis suvokė ne tik kaip žanrą, bet ir kaip giliają liaudiškos pasaulėjautos sklaidą. Į ją ne tik orientavosi – savotiškai ją rekonstravo. Daina ir rauda A. Miškininui yra ir kaip žanro kanonas (neformalus), ir kaip dvasinė visos kūrybos orientacija. Tai iš tiesų grynieji lyrikos žanrai! Šie žanrai užslėpti eilėraščio gelmėj, sumišę su modernia maištinga sąmone, modernaus eilėraščio tipais. Dainą ir raudą galime tik atpažinti, nujausti, – patį grynuolį tekste sunkiai rastume. Poetas jau nebegalėjo išsitemkti tradicinio lyrizmo tėkmėje. 4-asis dešimtmetis siūlė naujus būdus sava pasaulėjautai reikšti.

NUOTAIKŲ KAITOS PRINCIPAS

4-ojo dešimtmečio neoromantikai kalba minčių nuotrupomis, užuominomis, jausmų niuansais, kuriuos plėtodami išaugina poetinį tekstą. Jausmo istorijos aprašinėjimas yra tolimas jų estetikai. Neoromantikų eilėse fiksuojama trumpalaikė –emocinė būseną. Kasdieninio žmogaus situacija išsakoma jo gyvu daugialypiu jausmu, prieštaringomis reakcijomis. Ir staigūs emocijos pliūpsniai, ir vos pastebimi kaitos niuansai išduoda čia pat esantį, emociškai kalbantį žmogų, – kalbėjimo metu tebeišgyvenantį dvasinę sumaištį. Emociją – jos greitą kaitą, jos trumpalaikį žybsnį – neoromantikai padarė eilėraščio centru.

A. Miškinio poezijoje išgyvenimas nėra toks vientisas ir toks visa apimantis, kaip Maironio ar V. Mykolaičio-Putino lyrikoj. Poetas intensyvi ryškina ir laisvina emocines situacijas, trumpalaikes psichines būsenas, jausmo šuolius, orientuodamasis į K. Binkį, J. Tysliavą, L. Skabeiką. Vientisa klasikinė emocija kūrinyje trūkinėja: čia pat teigiama ir prieštaraujama sau, ironizuojama ir liūdima. Skausmo pliūpsnį nuplauna kylanti melancholijos banga. Kontrastingos emocijos audžia eilėraščio siužetą, lemia nelygų žodį, šakotą intonaciją. Eilėse įrašoma psichikos tėkmė, nuotaikų ir nuostatų kaita, konfrontacija tarp džiaugsmo ir nusiminimo, meilės ir abejingumo. A. Miškinio poezijos

¹ A. Miškinis. Tėvynės motyvas mūsų poezijoje. *Akademikas*. 1937. Nr. 9–10 P. 199.

² A. Miškinienės pasakojimas R. Tūtlytei 1986 06 03. *Autorės asmeninis archyvas*.

emocija – nuolat esanti ties persiorientavimo riba. Lyrinės išpažinties tėkmę reguliuoja nuotaika, gyvas psichikos nervas. Eilėraštis paklūsta spontaniškiems jausmo posūkiams, matymo ir mąstymo laisvei. Toks – atvira nuotaikų kaita grindžiamas – lyrizmas yra viena centrinių A. Miškinio poezijos linijų. Nelengva tokią poeziją skaityti; neaišku, ar eilėraštis rimtas, ar juokaujantis. Sunku pagauti jo skaitymo raktą, šifrą: čia pat sentimentas ir piktokas žodis, čia pat patetika ir ironija; gelianti gaili intonacija – ir pašaipus kirtis. Posmai pilni skaudžių pasiklausinėjimų, atodūsių, ūmaus vidinio judesio. Pasakojimą perkerta prisipažinimas, sąlyga, nuolaida, prisiminimas („Ai, tiesa, buvai dar užklydusi tu“, p. 94), nuotaikos virazai.

Eilėraštis „Daina apie saulėtus namus“ (p. 87–88) atrodo kaip praradimų apoteozė: žmogus, tiek daug tikėjęsis ir vylėsis, tarsi apiplėšiamas (... „namų ir nieko neturiu“, p. 87), atskiriamas nuo žydinčios gamtos. Užburiantis, gaivalingas gyvybės srautas palieka vieną liūdėti, teka pro šalį. Tai poetiškai išsakyta gyvenimo „apgavystė“. Kita vertus, individui užtenka ironijos, pykčio, gyvenimo aistros, kad patirdamas šitą praradimą jis sugebėtų rasti ir teigtų savo poziciją. Šiame ir kituose eilėraščiuose išdidžiai susitaikoma su praradimu, šiek tiek bravūriškai atsiribojama nuo brangaus, artimo, gražaus, valingu mostu renkamasi vienatvė („Ir aš sakau – nereikia nieko. / Vienam taip gera vakare. / Tegu ir vakarą apsniega, / Tai man gražu bus pažiūrėt“, p. 88). Pro deklamuojamą liūdesį ryškėja gyvenimo teigimas, optimizmas, džiaugsmo protrūkis. Liūdny nuotaikų A. Miškinis nedramatina: gilųj savo sielos klodą – šviesų aukštaitišką liūdesį – derina su ironijos, šypsni prošvaistėm. Laki ir natūrali emocija akimirksniu pavirsta estetinė realybe, baugia ir gražia vidinio pasaulio šviesa. Poetas sukuria užburiantį tos realybės jausmą, kiek fatališką savo sprendimais, amžinųjų temų baladišku, romansišku plėtojimu („Žiūriu – tai žydi pirmas sniegas / Sidabro žiedu po medžiu. / Gilias naktis toks kietas miegas, / Kad nieko nieko negirdžiu“, p. 88). Nuotaika, einanti rezignacijos, optimizmo, ironijos paribiais, yra trapi, greit blėstanti, su elegijos ar melancholijos žymėmis.

Atviras psychologizuotas A. Miškinio poezijos lyrizmas formuoja impulsyvių reakcijų, kontrastingų nuotaikų, trūkinėjančių emocijų eilėraščių. Lietuvių neoromantinės lyrikos emocijų skalę poetas papildė širdies virpuliu, pykčiu, atlaidumu, atvira ironija bei autoironija, staigiais emocijos posūkiams, romantizacijos ir deromantizacijos poetika.

ŽANRO KAUKĖ

Vis dėlto neoromantikų lyrikoje išlaisvinta ir permaininga emocija jau nėra tokia atvira ar naivi, kaip galėtų atrodyti. Poetų eilėse ji yra arba forsuojama, „prikuriama“, hiperbolizuojama (orientuojamasi į romansą), arba nuo jos atsitraukiama – ironizuojama. Išpažintinė lyrika patiria esminį lūžį – šiuo žanru įtvirtinamas meno sąlygiškumo suvokimas. Poetinė išpažintis jau nebėra tikra išpažintis. Ja nebegalima tikėti. Recenzijoje apie J. Aistį J. Keliuotis rašė: „Poezija – naujos rūšies tikrovė. Joje miršta visas žemiškas gyvenimas, bet ji nuverčia karsto akmenį, prikelia žmogų naujam gyvenimui, sukelia naujus kito pasaulio troškimus ir teikia rojiško džiaugsmo“¹. Ne tik kritikoje, bet ir poetiniame tekste (pvz., J. Aiščio eilėse) keliamos mintys, jog poetinė išpažintis yra „netikra“ – ji sumodeliuota, kaip ir visas poetinis pasaulis. Ypač akcentuojamas poezijos ir gyvenimo dėsnių netapatumas. J. Aistis prisipažįsta, jog eilėse sukuria pasakišką pasaulį ir pats nepasidžiaugęs perduoda jį žodžiu. B.

¹ J. Keliuotis. Jono Kossu-Aleksandravičiaus užgesę chimeros akys. *Naujoji Romuva*. 1938. Nr. 3. P. 73.

Brazdžionis iškilmingai deklamuoja: „Iš svajonės, meilės ir miražo /Jūs sukūrėt nuostabų pasaulį“¹. H. Radauskas šitokia nuostata grindžia visą savo poeziją („Pasauliu netikiu, o pasaka tikiu“). Formuojasi naujas eilėraščio modelis.

Psichologizuotai A. Miškinio lyrikai svarbus žanro jautimas. Saviraiška modeliuojama ne kaip gyva išpažintis, o pagal literatūrinį kanoną. Su 4-ajam dešimtmečiui būdinga romano dvasia ir stiliumi A. Miškinį sieja: polinkis į desperatiškos būsenos rodymą, teatrališkas gestas, išdidi poza, graudi istorija, skaudžių dalykų maišymas su keistais ir egzotiškais, gražus ir „ašaringas“ tonas, orientacija į masinį skaitytoją – tie patys bruožai, kuriuos kritikas A. Zalatorius randa 4-ojo dešimtmečio novelėje². Prie romano dera intymi poeto lyrikos intonacija, dviejų dialogas („Turbūt ir austi nebemoki“, p. 83) besiklostantis į savotišką besibaigiančios meilės siužetą; emociingas kalbėjimas, kurį, kaip teigia K. Nastopka³, neoromantikai pavertė poetiškumo matu.

Psichologinė priežastis atsiremti į romaną yra bandymas ieškoti išgyvenimo bendro ženklo – romano, baladės žanras pridengia asmeniškumą, nuima nuo eilėraščio dramatinį sluoksnį. Romansiniai štamai – krauju rašomas laiškas, žiedų ir kraujo antinomijos, pralekiančio gyvenimo ir mirstančios meilės motyvai – suprantami kaip sąlyginiai ženklai. Jie žymi forsuoatą jausmą ir pridengia tikrąjį išgyvenimą. Tikrasis išgyvenimas, sugulęs į literatūrines formules, iki galo neatsiskleidžia. Žanras, pridengęs emociją, sukuria jos poetinę paslaptį. Taip lyg ir lengviau save išreikšti. A. Miškinis naudoja žanrų (elegijos, romano, dainos, raudos ir t. t.) teikiamu sąlygiškumu; panašiai kaip ir priimta kauke – „jeseninišku“ autoportretu. Romansas, baladė iš tiesų geriausiai galėjo išsakyti 3-iojo ir 4-ojo dešimtmečio vidutinio žmogaus pasaulėjautos dominantes. Populiarusis romansas XX a. pirmojoje pusėje gyvavo greta liaudies dainų kaip tautos kultūros atspindys. Tačiau nei baladė, nei romansas netampa A. Miškinio lyrikos kanonu. Tik iš dalies jo eilėraščiai atspindi romansinę pasaulėjautą ir stilistiką, tik iš dalies A. Miškinis naudoja romaną kaip tam tikrą poetinę bendrybę ar kliše, kaip patogia kauke išsakydamas emocijas hiperboles. Romano žanras nereglamentuoja poeto eilėraščiuose išsiskleidusių emocijų situacijų. Stipri emocija, nesutilpdama literatūrinio romano pasiūlytuose rėmuose, sprogdina eilėraščių, trauko ir kapoja lengvą ir skrają eilėraščių intonaciją, įtempia eilėraščių emocijų lauką. Autentiško išgyvenimo pulsą jaučiam kaip tolimą perkūniją. A. Miškinis randa ir savitą eilėraščių formą – romansinio eilėraščių tipą su poteksteje tekančia ironija, kuri retais blyksniais prasimuša į eilėraščių paviršių. (Literatūros mokslas yra užfiksavęs A. Miškinio lyrikoje ironiško romano ir elegiško himno junginį.)⁴

ATSIRIBOJIMO EFEKTAS

Emocijų neišbaigtumas, žanro „kaukė“ rodo 4-ajame dešimtmetyje vykstančio tradicinio išpažintinio eilėraščių kaitą. Išpažintiniame eilėraštyje atsiranda autorefleksija, tolstama nuo tiesioginio įspūdžio, iš tam tikros distancijos apmąstomas jausmas („Pažiūrėt iš tolo...“ – J. Aistis; „Tik taip sau, lyg ne savo...“ – A. Miškinis). Neoromantikų lyrikoje įsigali nuoširdaus jausmo ir atsiribojimo nuo jo, tikrumo ir sąlygiškumo „konfrontacija“. Savitą kelią šioje lyrizmo kaitoje randa A. Miškinis. Jo eilėse ryški ne tik jausmo raida, nuosprendžiai, bet ir žvelgimas į save iš šono. Išgyvenimas neapima viso žmogaus, šalia nuoširdaus įsijautimo lieka vietos ir savistabai, ir ironijai. Lyrizmas

¹ B. Brazdžionis. *Poezijos pilnatis*. V., 1989. P. 120.

² A. Zalatorius. XX amžiaus lietuvių novelė. P. 43.

³ K. Nastopka. *Išsprūstanti prasmė*. V., 1991. P. 293.

⁴ V. Kubilius. *XX amžiaus lietuvių lyrika*. V., 1982. P. 323.

demonstruojamas – ir čia pat pridengiamas; priartėjama prie pašnekovo – ir atsitraukiama. Atrodo, jog poetas atveria savo širdį, o iš tiesų juokauja... Arba atvirksčiai. Eilėse „Eilėraščių drebančiom rankom“ (p. 67) emocinis atvirumas apčiuopiamas vos ne fiziškai („drebančiom rankom...“), pro neritmingą intonaciją prasimuša virpantis žodis – ir staiga nuo visko atsiribojama: „Kas man darbo, jei džiūsta kam kraujas / Arba miršta, sakysim, nuo gimdymo“. Emocinė skalė: nuo virpančios širdies, drebančių rankų dėl įsigyvenimo, jautrumo kasdienybei iki šiurkštaus atostūmio.

Dėl dvilypės, prieštaringos emocijos kyla eilėraščio konfliktas, susidaro dramatismo branduolys. Ši emocija nustato teksto ir potekstės antinomiją, leidžia poetinei asmenybei apsimesti. Tokia kontroversija grakščiai išreiškta poemoje „Dirbtinės gėlės“ (t. 2, p. 18–24). Akivaizdžiai laisvas pasakotojo elgesys, familiarus santykis su „poniute miela“ lemia ir drastišką žodyną („Mūžą dainuot sunku pražiodyt“). Lyrinis pasakotojas provokuoja poniutę: kaip koks Mefistofelis kursto jos liūdesį ir slepiamą desperaciją, šaiposi iš jos padėjimų („Seniai su vyru pasiskyrei; / Tas jau kitoms ant kaklo karias“, t. 2, p. 18); „Atleiskite, poniute miela! / Ar ne be reikalo nuliūdote?“, t. 2, p. 22). Atrodo, jog guodžia („Nenusimink, bus greitai balius“, t. 2, p. 20), o iš tiesų didina įtampą. Emocinę žaismę atliepia rimavimo būdas: tarptautiniai žodžiai, abstrakčios sąvokos rimuojamos su netikėtai paprastais, primityviais (lėliučių – absoliučiai, menuetą – svieta, taktą – kaktą, vualį – valią). Rimas čia ryškina sentimentalumo ir ironijos samplaiką, savitai kontrastuoja su teksto mintimi: tekstas kalbėtų lyg ir apie paguodą „poniutei mielai“, o rimo komponentų derinys atspindi ironišką santykį su ja. Banalus (nors ir išradingas) rimas rodo „jos“ vidinio pasaulio skurdą.

Žaismė (ir įtampa) audžiama iš kontrastingų emocijų ir intonacijų: dainiškas atsivėrimas, „jos“ išpažintis pereina į ironišką atpasakojimą. Poniutę pavaduojantis ir lyg už ją kalbantis lyrinis pasakotojas tai perteikia jos pažiūras, tai oponuoja jai. Pro vieną balsą prasimuša kitas. Ši meilės dueto parodija balansuoja tarp humoro, balagano ir skausmingo išgyvenimo. Poema pagrįsta emocinių linijų įtampa. Vieną jaučiame besiplėtojančią čia pat dialogo metu, o kitą (neviltis) – potekstėje. Šią potekstės emociją patvirtina epilogas.

A. Miškinio eilėse atsiveria dvilypiai jausmai. Eilėraštyje „Be dedikacijos“ (p. 88–89) gana ramiai išsakoma meilės istorijos pabaiga („Gailėjau mūsų meilės galo – / Daugiau ir nebeliko nieko“, p. 88). Šitas nuosprendis toliau įtvirtinamas vis stiprėjančia emocija. Atsiribojama nuo jaunystės, aikščių, alėjų (ne mano... ne mano...); ir meilės istoriją, ir patį gyvenimą bandoma subanalinti („Ir neisiu jau degtinės lakti“, p. 88), nuo jų atitolti („Eilėraščių pakeisiu temą/ [...] / Nepirksiu, miela, chrizantemų“, p. 88). Šiuose žodžiuose aiškiai jaučiamas šaipymasis iš romansinės istorijos, noras užslėpti besiveržiantį gaudulį. Staigūs nuosprendžiai (ne mano..., vis tiek nuvys..., o ir manęs nebus...) dvelkia gailėsčiu, mauduliu, kuris į paviršių prasiveržia tik pačioje eilėraščio pabaigoje melodingais pakartojimais. Žodžiai, taikyti lyg ir jai, mylimai, – „Kur tada tujen pasidėsi / Ir kas tave tada paguos?“ (p. 89) – atsigręžia į kalbantįjį. Eilėraščio „Taip gera būtų pagyvent be rūpesčio“ (p. 66) vaizdu (verkiančią nuotaką veža girti jaunikai) išsakyta vilties ir nevilties sandūra, svajonės ir rupiausios realybės gretybė. Situacija remiasi liaudies dainos siužetu, tolimu nuo „aš“, nuo emocingos išpažinties, bet kažkas tame vaizde ir toje situacijoje kalbančiajam yra svarbu. Trečiajame posme folklorinis raudančios jaunamartės motyvas permodeliuojamas bravūriškai („Nė nežinot, ko tos mergaitės verkia, / Praradę meilę viltį ir paguodą“, p. 66), pakreipiamas į sentimentalumą. Sau pasiliekiama stipriojo pozicija: tie sentimentalūs vaizdeliai atrodo verti ironijos. Bet ketvirtajame posme tasai pats motyvas atgręžiamas į save („Kaip mano paskutinė meilė temsta...“, p. 66): dar ne tiesiai, lyg neprisipažįstant („lyg ne savo“), subanalinant („paskui [...] kaip anekdotą pasakoti tamstai“, p. 66). Kartu ryškėja, jog tas „ne savo“, „ne aš“ yra tik užslėptas skaudus „aš“ atspindys. Dažno eilėraščio pabaiga – saviapgaulė, susitaikymas, išoriškai stipri pozicija („Todėl – kas man, jei nubėga

upės", p. 67; „Vis tiek jau laimė išvažiavo / Nakčia greitajam traukiny...“, p. 111) išduoda jautrią sielą, užglaistytą skausmą.

Eilėraštyje „Elegantiškai sninga“ (p. 126–127) gamtos kodu kalbama apie pasibaigusią meilę. Romantiškai estetizuoti ir hiperbolizuoti gamtos objektų veiksmai yra ne tik meilės dramos fonas. Gamtiškasis mėnulio veiksmas – negrabus kopimas į dangų („Korės mėnesis naktį vėlai“, p. 126) sugestijuoja ir meilės dramos veiksmą – korės iš nevilties. Atrodo, jog kalbantysis yra abejingas, gražiai ir kiek ironiškai, iš stipriojo pozicijų apdainuoja mirusią meilę, o „kariasi“ tik mėnulis... „Aš“ nekalba apie save. Šalia šios – tarsi svetimos – meilės dramos prisimenama dar ir pasaka su neaiškia pabaiga, kur meilė tarsi ir išsipildo („Apsimainiusi aukso žiedais“, p. 126), ir neišsipildo (... „mergaitė iš baimės pabalo“, p. 126). Kalbantysis yra tarp šių dviejų pasakojamų istorijų ir su jomis nesutampa. „Aš“ kalbėjime yra aiškiai formuluojamas ir laiko neatitikimas: pasakojamosios istorijos yra būtojo laiko, o kalbančiojo situacija – dabartis: žiūrėjimas, kaip elegantiškai sninga. Mirė meilė, kai grūdės ledai, o dabar, o šiandien – sninga žiedais. Kalbantysis yra laisvas, išsilaisvinęs nuo dramatiško praeities išgyvenimo, gali nuo jo atsiriboti, jį hiperbolizuoti, ironizuoti. Elegantiškai papasakota meilės istorija vis dėlto nėra visiškai atsijusi nuo kalbančiojo. Paskutinis posmas, pakartojantis pirmąjį, užsimena ir apie netikrą pilnatvės jausmą. Viskas dabar yra: pavasaris, parkai, žiedai, yra skirtas laikas skleisti žmogui kaip gamtai; tik – nėra meilės („Tik ta meilė netyčia dingo“, p. 127). Trūkumas pasakomas lyg tarp kitko (tik, netyčia), ne kaip esminis, svarbus, o kaip smulkmena ar atsitiktinumas džiaugiantis pavasariu. Šis trumpas atsainus prisipažinimas išduoda ilgai slėptą skausmą – užiančio pavasario gaivale trūksta meilės gaivalo. Dengiamas skausmas sukuria kalbėjimo įtampą. Kita vertus, sąmoningas atsiribojimas nuo savęs, atstumo ieškojimas moko ne tik apsimesti, ironizuoti, bet ir reflektuoti bei estetizuoti. Šią estetinę refleksiją matome žvilgsnyje į gamtą: „elegantiškai sninga“. Ironija, atsiribojimas nuo „aš“, atsivėręs J. Aisčio, A. Miškinio eilėse gyvu ir dar skausmingu blyksniu, brėžia bendrą lietuvių lyrikos raidos trajektoriją, o H. Radauskui tampa pagrindine laikysena.

Trijų srovių – ekspresionizmo, futurizmo, neoromantizmo – poveikį A. Miškinis sujungė su individualiu išgyvenimu, sukūrė savitą eilėraščių tipą, kuriame ryškūs ir tradicinės išpažintinės lyrikos bruožai, ir moderni įvairiakryptė jos transformacija.

[...]